

NIEPRAWDZIWIY (76) *ai*

W pisowni łącznej (68) w rozłącznej (8).

e jasne, a pochylone.

comp nieprądzizszy (1).

sg m N nieprądzizy (11). ◇ A nieprądzizwego (2); -ého (1), -(e)go (1). ◇ I nieprądzizwym (7). ◇ V nieprądzizy (2). ◇ f N nieprądzizwã (3), nieprądzizw(a) (1). ◇ G nieprądzizw(e)j (1). ◇ D nieprądzizw(e)j (1). ◇ A nieprądzizwã (2). ◇ I nieprądzizwã (4). ◇ V nieprądzizwã (1). ◇ n N nieprądzizw(e) (3). ◇ G nieprądzizw(e)go, nieprądzizwsz(e)go (4). ◇ N a. A nieprądzizw(e) (1). ◇ I nieprądzizwym (2). ◇ L nieprądzizwym (1). ◇ pl N m pers nieprądzizwi (2). subst nieprądzizwé (9); -é (1), -(e) (8). ◇ G nieprądzizwych (6). ◇ D nieprądzizwym (3). ◇ A m pers nieprądzizwé (2); -é (1), -(e) (1). subst nieprądzizw(e) (5). ◇ I m nieprądzizw(e)mi (2). f nieprądzizw(e)mi (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde brak.

1. *Niezgodny z faktycznym stanem rzeczy; fallax, falsus Cn (35) : mnodzi ludzie powiadaia by nie mieli zdrowi byc gdy by sie nieupijali. (-) To domniemanie iest nie prawdziwe, gdyz picie nie inacej potrzebne iest ku zdzowiu [!] iedno iako oley ku swieczeniu. GlabGad G8; KrowObr 53v, 54, 157v [2 r.], 166; a tym zalosciwiewy to v syebie mam/ iześ walfza M. tey nieprawdziwey mowie dal mieyfce v syebie. OrzList d; Testis depraehensus, Swiadek naleziony w nieprawdziwym swiadectwie/ bladzac rzecza. Mqcz 318b; SarnUzn G7; LeovPrzep a3v; ieden drugiemu niedawno/ czos iafnie nieprawdziwego powiedal/ a ten slyfzacz poczyl go prosic/ Niech to prawi bedzie za lalka w.m. abych temu mogl niewierzyc GornDworz Rv, Z8; HistRzym 88; KuczbKat 340; RejZwierc 216; RejPosWstaw [143³]; CzechEp 101, 112; ActReg 94; y dla tegofz zwykly [...] Twierdzic pod przysiegami rzeczy nieprawdziwe CiekPotr B4.*

W polaczeniach szeregowych (3): Ktemu muialby tez Duch Swiety klamac/ ktory w malzenftwie twierdzi/ byc loze niepomasane [...] Ty flowa Duchá Swiatego/ bylyby konietznie nieprawdziwe/ zlofliwe/ y Dyabelkie KrowObr 221v, 227v; pewnie wiedz iz iest falefzne/ omylne/ a nieprawdziwe prorocstwo iego. RejPos 188v.

W przeciwstawieniu: »prawdziwy ... nieprawdziwy« (2): ReszPrz 54; iako za ieden pozew prawdziwy/ ktory da czlowiek dobry za swa krzywda/ da mu ich wykrętnik zaraz piędcdzieśiad abo fześcdzieśiad nieprawdziwych. GornRozm F2v.

W charakterystycznych polaczeniach: domniemanie nieprawdziwe(-y, -a), list, mowa (2), nauka (3), pismo (2), potwarz, powiadanie, powieśc (2), prorocstwo, rzecz (5), slowa (5) swiadectwo, wymysl, zmyslenie; cos nieprawdziwego.

Szeregi: »nieprawdziwy, (a) falszywy« [szyk 1:1]: RejPs 183; iako prawdziwey nauki a nieomylney w kosciele Bozym pewny nie omylny znak iest/ iedno ferce/ ieden duch [...] tak nieprawdziwey/ falzzywey nauki roznośc a niezgoda. ReszPrz 54. [Ponadto w polaczeniu szeregowym 1 r.]

»niesluszny i nieprawdziwy« (1): Lecz iz iest ten dowod y przyftofowanie nieflufzne y nieprawdziwe/ lacno to kazdy pozna CzechEp 168.

»niewstydlivy i nieprawdziwy« (1): A wienec tez to iesttze bedzie/ iako ty powiedal/ niewftydliva y nieprawdziwa potwarz/ abyście kosciolow [...] vmarlým ludziom niebudowáli? KrowObr 219.

»nieprawdziwy a omylny« (1): A inźzego czo [...] niźli tho co ieft przez Ducha świętego ná fwiát wywołano/ tedj temu nie mamy wierzić/ y owfzem przeklinąć iáko rzeczy nieprawdziwe á omylne od fwiáthá wymyflone. *RejZwierc* 8v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(lubo, jeśli) prawdziwy abo (lubo, jeśli) nieprawdziwy« (3): Fabula [...] Powieść, Báśń/ Lubo prawdziwy lubo nieprawdziwy wymysł. *Mącz* 113a; *GórńDworz* Cc7; mamy thy fałszne pásterze poznáwác z owocow ich/ á to ieft z náuk ich ktore mamy rozeznáwác ieśli prawdziwe/ ieśli nieprawdziwe *RejPos* 190v. [*Ponadto w przeciwstawieniu 2 r.*]

»proźny a nieprawdziwy« (1): Vannus, Próźny/ czczy/ też niczemny/ nędzny/ omylny/ łżywy/ proźnemi á nieprawdziwemi sie powieściami petáyący [!]. *Mącz* 475b.

»zmyslony a nieprawdziwy« (1): Hiftorici piłali aby one krayny [...] były letnie á ku miefzkaniu barzo powolne y żyzne/ to ieft rzecz zmyflona á nie prawdziwa, iako y drugie wyłfzy namienione. *MiechGlab* 62.

a. *W funkcji rzeczownika*: »nieprawdziwsze« (1) : Náđ co nie może być nieprawdziwźzego/ áni Bożey woli y łłowu iego Ewángelijey świętey przeciwnieyźzego *ReszList* 154.

2. *Mówiący nieprawdę, nie mający racji; kłamlivy; mendax Vulg; non verus Modrz; fallax, falsidicus, falsiloquus, falsus, mendosus Cn (31)* : Czemuś nie prawdziwa byłá/ Otożeś mię omyliłá *BierEz* Lv; *OpecŻyw* 98; *KromRozm I* D2v; *KrowObr* 19; Powiedzyał czárt/ iż go [*Achaba*] ináczey fnádniey żadnym obyczáiem zwieść nie mogę/ iedno iż sie sftánę duchem nieprawdziwym w vfciech prorokow iego [*ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum tuorum Vulg 3.Reg 22/22*] *RejPos* 188; *WujJud* 71v, 254v, 256; *RejPosWstaw* [143⁴]v; Widzę świádky nieprawdziwé/ Słyfżę ná fyę kłámftwo żywé. *KochPs* 38; *GrabowSet* R2.

nieprawdziwy w czym (2): bo mnimali by Kryftus nie práwdziwy albo niemilofierny w łądzie/ A dlá tego przywiedli przedeń żonę/ ktorá była w tzudzoloftwie vchwytzona *OpecŻyw* 77; *Phil* F4.

W połączeniu szeregowym (1): Coź bowim zá łławy będzie káždy Pan zwirzchni/ kthory nikkczemnym/ nieprawdziwym y niewiernym ieft. *Phil* O2.

W przeciwstawieniach: »prawdziwy, zacny ... nieprawdziwy« (2): Ale ieftci Bog prawdziwy [*Deus verax*]/ á koźdy człowiek nieprawdziwy [*homo mendax*] *Leop Rom* 3/4; *OrzList* d2.

Wyrażenia: »apostata nieprawdziwy« (2): Przes tegołz tedy my łámego/ Páná Iezu Kryftá [...] á nie przes żadną inźszá rzetz/ Apołtáto nieprawdziwy/ ludzi pokutuiących/ grzechów odpulftzenia vtzemy *KrowObr* 51v, 69v.

»nieprawdziwy człowiek (a. nieprawdziwi ludzie)« = *homo mendax Vulg* [szyk 3:3] (6): Iź sie ludzie łprzyrodzenia nieprawdziwi rodzą/ ktorzy więcey nieprawdę miłuią/ á niłfli prawdę Bożá *KrowObr* 157; *Leop Rom* 3/4; *OrzList* d2; *BielKron* 67; Fabulator, Lgars/ Nieprawdziwy człowiek. *Mącz* 113b; *KochPs* 17.

»kłámca nieprawdziwy« (1): á ktoby mu [*Bogu*] iey [*chwały*] chciał namniey powiełcią fwą vfczerbić byłby náwłfem kłámca nieprawdziwy. *RejPs* 95.

Szeregi: »fałszny a nieprawdziwy« (1): Sálamon woła/ ábychmy prawdziwie á mocnie łtali przy thych wiernych á nieodmiennych łłowiech Páná náźzego. [...] ábychmy nie byli nálezieni fałsznymi á nieprawdziwymi przed świętą oblicznołcią iego. *RejPos* 190.

»nikczemny i nieprawdziwy« (1): MA fie też dobry obywatel wyftrzegąc/ áby nikczemnym y nieprawdziwym w powieści nie vkazał fie *Phil* F4.

»pletliwy i nieprawdziwy« (1): tego fye dowiefz nie od tych pletliwych/ y nieprawdziwych ludzi/ ále od ftáttecznych á zacnych Pánow. *OrzList* d2.

W przen (2) : *KochPs* 8; mużę [...] wyrázić obłudność mężá zdrádliwego. Krory [!] má dobrá fławę targa y pocźciwą/ Wymywáiąc páłzczekę mną/ fwą nieprawdziwą. *CzahTr* I4v.

a. *W funkcji rzeczownika* (5) : ona rozgniewawfzi fie nan iako nanieprawdziwego z domu iego wyгнаła *BielŻyw* 132.

nieprawdziwy w czym (2): Nyeprawdziwy w yęzyku [*mendaces filii hominum Vulg Ps* 61/10] y w fwey káżdey fpráwye/ Ktory ná wfsem zdradliwie obchodzi fie práwye. *LubPs* O6v [*idem*] *ArtKanc* Q11v.

W połączeniu szeregowym (1): A wfzakoż wátpiącym á niewierzącym/ á przekłętym/ á zábiiączom/ y cudzołożnikom á bálwochwálcom/ y wfzytkim nieprawdziwym/ część ich będzie wiecznego ognia fiárką pałaiącego *RejAp* 177v.

Szereg: »łgarz albo nieprawdziwy« (1): Iefli cię zá twoią przyczyná łgarzem álbó nieprawdziwym názowá [*Si merito tuo seu mendax seu non verus audis*]/ fiebie w tem winny *ModrzBaz* 61.

3. *Nie taki, jaki – zgodnie z nazwą – powinien być, udający coś, udawany, fałszywy; falsus Mącz, Cn; adumbratus, coloratus, fucatus Cn* (10) : *Crocodili lachrymae, Prover., Nieprawdziwy żal álbo płacz. Mącz* 69b, 182b; *GórnDworz* Aa4; *RejPos* 71v; Załźci fie nam te pokoie Wnet nápełnią tyle troie. (*did*) *Clamabit.* (–) Z Szynkarek niefpráwiedliwych Y z pánienek nieprawdziwych. *MWilcHist* E4v; o ślepa nieprawdziwych dobr poządliwośći/ Bogactw/ cźći/ y rofkołzy: iáko rychło od fałszywego wefela/ do prawdziwego fmutku wielom wrotá otwierafz. *WysKaz* 2.

W przeciwstawieniu: »prawdziwy ... nieprawdziwy« (1): Rybitw widząc ośobę nie pielgrzymfką rzekł iemu: Znáć to dobrze że ty nie iefteś prawdziwy pielgrzym/ odpowiedział mu Grzegorz. A cżem ia nie prawdziwy pielgrzym/ ále wfdy gofpody profzę prze Bog. *HistRzym* 37v.

Wyrażenie: »prawda nieprawdziwa« (1): O moje miłe nabożeńftwo: o *rationabile obsequium*: o prawdo nieprawdziwa co wfzytko dobre nicuiefz etc. Nie lżę ia tedy áni háńbię świętych pomárłych: ále ftrofuię z głupftwá [...] żywych/ co takimú bálámuctwu wierzą *CzechEp* 84.

Szeregi: »nikczemny i nieprawdziwy« (1): Mądrość bowiem bez wiary nikczemną y nieprawdziwą ieft/ á zgoła bezecną chytrófią. *Phil* O2.

»spleciony, nieprawdziwy« (1): Cżego iefli X. K. nie przyimuie/ á iákoż bronić będzie Cześćochowfkich mnichow/ y Iozubitow z infzymi onego fplecione⁸⁰ nie prawdziwego cżártow wyganiánia? *CzechEp* 295.

Synonimy: 1., 2. *błędny, fałszywy, kłamlivy, lżywy, nieisty, obłudny, omylny, zdradliwy*; 3. *fałszywy, przypisany, przyprawny, zdradny, zmyślony*.

Cf **PRAWDZIWIY**